

УДК 94(477):[930.25:061]“192/195”

А. М. МАГУРЧАК*

**ІСТОРІЯ ПЕРЕДАЧІ АНДРІЄМ ЖУКОМ
АРХІВНО-БІБЛІОТЕЧНИХ МАТЕРІАЛІВ
ДО НАУКОВО-АРХІВНИХ УСТАНОВ
(1920–1950 рр.)**

Висвітлено процес передачі українським емігрантом Андрієм Жуком архівних матеріалів і документів українським закордонним установам й установам Радянської України.

Ключові слова: Андрій Жук; Музей визвольної боротьби України; архівні матеріали; Союз визволення України.

У Відні, в приміщенні А. Жука (1880–1968), що перебував там в еміграції, зберігався величезний масив архівного і бібліотечного фонду. Враховуючи важкий фінансовий стан його родини й труднощі утримання архіву, який мав бути за словами А. Жука доступним для дослідників української історії, український емігрант вирішив передати за кошти значний фонд архівних документів і бібліотеки.

Спочатку А. Жук став співпрацювати із науковими бібліотеками Радянської України, а саме Всенародною бібліотекою України при Всеукраїнській академії наук і бібліотекою Українського інституту марксизму-ленінізму. У своєму зверненні до Всенародної бібліотеки України від 14 липня 1926 р. А. Жук писав, що має західноукраїнські й іноземні видання, які виходили протягом 1914–1925 рр., а також соціалістичні видання із зазначеними цінами. У листі від 16 вересня 1926 р. до дирекції Всенародної бібліотеки у Києві повідомляв, що надсилає перелік періодичних видань, котрі готовий продати¹. Водночас попереджав, що в запропонованому списку відсутні багато окремих чисел, номерів, особливо це стосувалось газет. Зазначав, що у випадку, коли погодяться купити у нього періодичні видання, може їх відправити залізницею або передати місцевому радянському посольству. Відповідаючи А. Жуку, директор Всенародної бібліотеки С. Пастарнак від 4 серпня 1926 р. інформував, що у бібліотеки немає коштів для придбання періодики від А. Жука і додав, що на літературу завищені ціни. Фактично з бібліотекою Всеукраїнської академії наук не вдалося налагодити співпрацю.

* *Магурчак Андрій Миколайович* – кандидат історичних наук, докторант кафедри давньої та нової історії України Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.

Натомість А. Жук активно співпрацював із бібліотекою Інституту марксизму-ленінізму у Харкові (далі – ІМЛ). Директор установи прийняв пропозиції українського емігранта щодо закупівлі книжок і видань, повідомляючи це у листі від 21 травня 1927 р.² Але при цьому зазначив, що готовий заплатити за пропонований список літератури тільки 300 доларів, що дорівнювало 600 карбованців, попередньо погоджується надіслати передоплату в розмірі 200 карбованців з умовою, що надіслана література буде в доброму стані³. А. Жук погодився на ці умови і надіслав 5 рекомендованих посилок на суму 100 доларів. Щоб продовжувати наступні відправлення прохав ІМЛ відправити йому передоплату на адресу радянського посольства у Відні.

Окрім того, ІМЛ прохав А. Жука надіслати матеріали про відносини між ЗУНР і УНР і написання своїх споминів про цей період української історії із подальшим їх опублікуванням у збірнику, присвяченому революційному рухові на Західній Україні⁴, при цьому обіцяючи надіслати борг за 1927 р. Питання заборгованості А. Жук неодноразово порушував у своїх листах протягом 1928 р. Так, у листі від 15 серпня 1928 р. А. Жук нагадував, що із загальної суми надісланої літератури, що становила 330 доларів, залишилось невиплаченими 100 доларів. Відправляв А. Жук літературу з 21 червня по 3 грудня 1927 р. у вигляді 19 рекомендованих поштових посилок і бандеролях. У листі він писав, що залишилось ще “у мене до вислання пару річників таборових часописів полонених котрих в бандеролях австрійських почта не приймає, а висилати пакетом я не ризикував, бо одну пакетову висилку мені радянська таможня завернула наразивши на значний видаток подвійної оплати мені коштів даремного мандрування цієї посилки по Радянському Союзу і цілій Європі (Була вона з одної сторони в Москві, а з другої чомусь через Мюнхен до Відня повертала)”⁵. Крім того, А. Жук мав бажання ще надсилати літературу. Зокрема, пропонував еміграційну періодику, серед якої виокремив “Нову Добу”, “Наша Громада”. Також емігрант отримував видання ІМЛ – “Прапор марксизму”, а взамін надсилав таборові видання.

У черговому листі від 7 грудня 1928 р. А. Жук наголосив, що зможе надіслати літератури на суму 1000 доларів, серед якої могли бути кооперативна література, українська белетристика передвоєного періоду; історія українського культурного життя в Галичині перед Першою світовою війною, а також багато листівок, прокламацій, меморіалів. ІМЛ погодився, про що свідчать відправлені 10 посилок протягом 1928 р. і 1 посилка 1929 р.⁶

9 травня 1930 р. у листі до ІМЛ А. Жук повідомляв, що може надіслати список нової літератури. Наголосивши, що є багато військової літератури на різних мовах, а також української белетристики, виданої в Наддніпрянській Україні і в Галичині. Відповідно склав три списки

літератури: до першого входила 91 позиція; другого – 132; третього – 81⁷. У відповіді від 26 травня 1930 р. директор бібліотеки ІМЛ просив А. Жука надіслати вибрану літературу із списку, складеного А. Жуком, а також комплекти річників “Діло”, “Українське слово”, “Вперед”, “Буковина” і список українських видань за 1922–1930 рр., що виходили в Празі, Відні, Берліні⁸. При цьому гарантував вчасну оплату. Відповідаючи, А. Жук у листі від 11 червня 1930 р. порушував питання про неотримання за 1929 р. 127 доларів за відправлену літературу і, відповідно до того, як швидко буде погашена заборгованість, він надішле нове замовлення. Не дивлячись на це, А. Жук виконав замовлення бібліотеки ІМЛ від 26 травня 1930 р. Про це ми дізнаємось із листа його дружини – Анни Жук, датованого 10 січня 1931 р, в якому вона інформувала бібліотеку, що 8 і 9 січня надіслала у 8 рекомендованих пакунках книги кількістю 91 позиції на суму 65 доларів⁹. В основному це була російськомовна дореволюційна література, серед якої – збірники статей, документів, які були заборонені для продажу в Росії. Але довший час А. Жук не отримав і цих коштів. Власне, перебуваючи на той момент у Галичині, цим питання опікувалась його жінка, яка в листі від 21 серпня 1931 і 5 лютого 1932 р. нагадувала про кошти. Водночас у березневому листі 1931 р. надіслала список українських закордонних газет і періодичних видань, що виходили протягом 1915–1920 рр., які були в А. Жука і цікавили харківську бібліотеку¹⁰.

У листі від 30 травня 1930 р. надіслав 10 книг, присвячених рупівській і українській соціал-демократичній тематиці через музей революції в Харкові на руки І. Мороза¹¹.

Водночас ще 5 травня 1930 р. у невисланому листі до Музею революції УСРР у Харкові А. Жук писав, що в кінці 1929 р. через Арнольда Риша передав літературу Івану Морозу до Ромнів, а також для самого музею революційні видання на суму 100 доларів, а отримав 80. Надалі пропонував закупляти у нього періодичні видання через Міжнародну Книгу, оскільки “Географічно річ беручи, це є кручена і довго дорога. Але вона принаймні певна відносно одержання грошей за продані речі. Безпосередні зносини при закупівлі-продажі очевидно річ простіша і скорша, але щодо одержання грошей дуже марудна. Маю вже досить сумний досвід під цим оглядом. Очевидно це відноситься не до Вашої установи, з якою я поки що ніяких купецьких зносин”¹².

Також А. Жук продавав літературу берлінському книжковому магазину “Книга”. Зокрема, у своїх листах від 14 червня і 16 липня 1929 р. повідомляв книжковий магазин, що готовий продати літературу зі знижкою в 10%¹³. Також давався перелік номерів українських періодичних видань, які виходили на німецькій і французькій мові у Лозані, Відні. Серед цього переліку були – “La Reuve Ukrainienne”, “L’Ukraine”, “Ukrainische Rundschau” та інші. Перш ніж висалити літературу, А. Жук

ставив вимогу, яка зводилась до отримання завдатку у сумі 50 доларів на покриття транспортних видатків, оскільки мав уже гіркий досвід у цьому плані із бібліотекою ІМЛ. Зокрема, він надіслав рахунок і список літератури до Берліна від 14 лютого 1930 р, що нараховував 93 позиції літератури вартістю 101.9 доларів (замовлення № 42241). Також надіслав окремий список літератури про українську справу на іноземній мові, датований роками Першої світової війни. Все ж А. Жук отримав кошти за список № 42241 24 березня 1930 р., про що ми дізнаємось із листа А. Жука до книжкового магазину “Книга” від 4 квітня 1930 р.¹⁴ Друге замовлення (№ 42189) А. Жук надіслав 28 березня і 4 квітня 1930 р. у вигляді 14 заказних поштових посилок на суму 112 доларів.

Наступною адресою надсилання документів і матеріалів на початку 1930 р. стала Прага, Український університет (далі УУ) і Музей вивольної боротьби України (далі – МВБУ). Зокрема, 24 лютого 1930 р. А. Жук передав через фірму Шенкер на пражську адресу Д. Антоновича сім пак документів для МВБУ і УУ. Серед 7 пак 5 належали МВБУ, а саме: 1) велика скриня із нумерацією “А. D”, де містилася кореспонденція адміністрації видавництва СВУ із діловими адміністративними книгами, адреси кореспондентів і збірка фотографій у кількості 22 одиниці¹⁵; 2) велика папка із нумерацією “P.I”, що включала 370 кліше, книгу із списком кліше і їх відбитками; копії кліше видавництва Товариства ім. І. Франка у Фрайштадті; 5 зв’язок з російськими газетами: “Речь”, “Русское Слово”, “Русская Воля”, “Кієвлянин” та інші за 1917–1918 рр.; 4 альбоми фотографій із Фрайштадту; 6 тек з актами про діяльність бюро культурної помочі на окупованих українських землях – Холмщина, Волинь і Українських січових стрільців на Волині; зошит малюнків українського полоненого М. Чубиря; 3) папка із нумерацією “M. V.” містила 6 тек зі списками українських полонених різних таборів; 13 тек з кореспонденцією СВУ відносно забезпечення літературою полонених; пакет кореспонденції із звітами Просвітнього відділу СВУ у Фрайштадті за 1915 р.; 16 пакетів із неопублікованими рукописами різних авторів; альбом фотографій із прапором Фрайштадту; 4) папка із нумерацією “P.V. 2” включала 7 книг протоколів і касових записів Просвітнього відділу СВУ у Фрайштадті за 1915–1918 рр.; 3 теки з документами Просвітнього відділу СВУ й інших організацій Фрайштадту за 1914–1918 рр.; преса УСС; два пакети оголошень до полонених про вступ до української стрілецької дивізії (сірих жупанів); пакет з адресами передплатників “Київської Ради” за 1912 р.; приватні документи В. Козловського; 5) маленька папка з нумерацією “D. 1. 4” з кліше з Фрайштадту. Окрім того, раніше А. Жук вислав два поштові перекази із колекцією мап – 74 одиниці, і зв’язку колекційних російських революційних періодичних видань 1903–1916 рр.: “Земля и Воля”, “Пролетариат”, “Социал-демократ” тощо; книгу із двома копіями засідань Бюро культурної допомоги у Львові¹⁶.

Натомість УУ в Празі отримав таке: 1) велику папку із нумерацією “U. N. 2.”, яка включала російський словник Брокгауза 84 томів, окрім 44 тому, “Handwörterbuch der Staatwissenschaft” 7 томів; 2) менша папка із нумерацією “U.N.I.” містила німецький словник Маєра – 18 томів, і реєстр книжок за двома списками, в яких були пропущення і обіцянка А. Жука пізніше їх вислати. Крім того, до цих двох університетських папок А. Жук додав 5 книг.

Наступну партію документів і матеріалів емігрант надіслав кількістю 5 пак¹⁷. Про все це А. Жук повідомляв у своєму листі до Д. Антоновича від 6 березня 1930 р. Зазначивши, що документи будуть відправленні залізницею окремо для МВБУ і УУ. При цьому запевняв, що надіслані матеріали перебувають в задовільному стані. Серед цього переліку були приватні документи і речі. А. Жук відкидав докір деяких членів МВБУ, що він сам одноосібно розпоряджається цими матеріалами: “Адже це я член організацій, які я вів, або в яких працював – не вже я не маю права їх переглянути, заким віддати на схованку кому другому? На свої вийняті річі не маю права подивитись заким їх до Музею віддати? Я такого погляду на справу не розумію!”¹⁸. Натомість повідомляв, що займається упорядкуванням архіву СВУ, якого наразі не може вислати, “бо цих паперів хоч і багато ще є до надіслання, але на паку не позбирається”¹⁹. Окрему увагу акцентував на фрайштадському матеріалі, який був скомпонований у 4 папки, що фактично склали фрайштадський архів. Натомість майно таборових організацій, зокрема театрального, було у 1921р. передано до ужгородського Товариства “Просвіта”²⁰. При цьому наголосив, що є дуже багато особистих речей колишніх українських полонених. Ці речі не всі придатні до транспортування через погане їх упакування. Далі інформував відносно матеріалів РУП, частину яких передав Б. Матюшенку для відзначення ювілею РУП, але із застереженням, що ці матеріали будуть повернуті до МВБУ. На еміграції поширювались чутки про привласненням А. Жуком архіву РУП. Відповідно ситуація навколо матеріалів РУП викликала у А. Жука здивування: “Не розумію тільки для чого це треба було комусь секрет робити з того, що ті питання були не вислані я надіслав?! І що ці річі мають піти до Музею?”²¹.

Через короткий проміжок часу А. Жук знову надіслав матеріали до Праги. Зокрема, МВБУ отримав таке: 1) велику папку із нумерацією “P. M.”, що включала акти Союзу українських журналістів і письменників за 1919 – березень 1924 рр.; 4 книги рахунків союзу, зв’язка друкованого звіту союзу, вісника австрійських законів, приватні документи; 14 пакетів опублікованих манускриптів видань СВУ, а також переписка з авторами – В. Барвінським, І. Пулюєм, Б. Заклинським; альбом малюнків О. Кульчицької; карикатури М. Гаврилка, пакет з фотографіями Т. Шевченка, М. Костомарова, В. Стефаніка; ілюстраційні

матеріали до видань М. Грушевського у Відні протягом 1919–1922 рр., а також ілюстровані матеріали до книжки С. Рудницького “Ukraine – Land und Volk”; зв’язка німецьких бюлетенів й інших пресових звітів українського пресового бюро у Відні за лютий – травень 1920 р.; 5 газетних зв’язок, які виходили на Радянській Україні і в українській еміграції, і один пакет болгарських та інших газет часів Першої світової війни; 2) папка із нумерацією “V.z.V.d. U.IV.” вміщувала дві теки ч. 7 і 8 з перепискою і документами в справі окупованої австрійцями Волині; дві теки з матеріалами і документами про російську окупацію Галичини і Буковини за часів війни. В цих теках містились звіти, листи – І. Крип’якевича, Ю. Бачинського, Р. Кузелі про перебування російських військ у Галичині і Буковині; 6 пакетів неопублікованих рукописів М. Грушевського, Л. Цегельського, Б. Лепкого, В. Барвінського; два альбоми і 9 пакетів фотографій з Фрайштадту, Волині, Відня, життя січових стрільців; збірка фотографій січового руху в Галичині перед війною; різні номери 9 українських газет за 1917–1919 рр. – “Відродження”, “Україна”, “Трудова республіка”; примірники Вісника СВУ; 6 пакетів приватних документів В. Дорошенка; 3) папка із нумерацією “P. M.2” містила річники київської “Ради” за 1911–1914 рр., “Нової Ради” за 1917–1918 рр., “Русин” (Ужгород) 1923 р., “Робітничка газета” 1917–1919 рр.; колекція газет за 1926 р., що виходили в Радянській Україні; 163 назви революційних російських видань переважно закордонних, які були скомплектовані у 86 книг; соціал-демократичні видання²².

Натомість УУ отримав велику папку із нумерацією “2K.U.N.” – комплекти Літературно-наукового вісника за 1912–1914 рр. й інші роки; російські журнали першого року війни “Русская мысль”, “Русское богатство”, “Современный мир” та інші; українських видань передвоєного і військового періоду, що включали й емігрантські видання, а саме: “Письмо з Просвіти”, “Українська хата”, “Наша школа”, “Шлях”, “Україна”, “Вісник СВУ”, “Нова громада” (Відень), “Нове слово” (Берлін), “Український емігрант”, “Ukrainische Rundschau”, “La Reuve Ukrainienne” та ін.; словник Б. Грінченка в 4 томах.; 2) папка із нумерацією “B.F.S.278.” включала 28 книг записок НТШ за передвоєнні роки; 9 книг матеріалів до української етнографії; періодичні видання і збірники, які висвітлювали питання статистики, освіти, біології, фізики, історії²³; 3) папка із нумерацією “i.K.U.N.” містила колекцію українських шкільних підручників Галичини і Буковини перед Світовою війною кількістю 94 назви, а також 60 російських підручників; 100 назв російської белетристики²⁴.

12 квітня 1930 р. А. Жук відправив чергову партію документів до Праги, яка налічувала 8 папок і одну корзину. З 8 папок 7 призначалось МВБУ і 1–УУ. МВБУ отримав: 1) велику папку із нумерацією “С.В.У.

П. ”, що вміщувала українські періодичні видання часів Першої світової війни і повоєнного періоду; відозви і листівки, серед яких були 2 одиниці А. Жука і 15 Д. Дорошенка; архівні матеріали українських полонених у Фрайштадті, Кніштельфельделі; матеріали об’їзду таборів; 4 томи видавничих справ і переписки СВУ; листування із А. Грицаєм, М. Лозинським, О. Бочковським; окремо листи полонених до СВУ; два томи окремим блоком документів, присвячених УСС. Серед них звіти пресової квартири УСС і матеріали до історії січовиків; книги протоколів Бойової (Центральної) Управи УСС за 1914–1924 рр.; переписка СВУ із Бойовою управою УСС²⁵. Ця папка вміщувала також матеріали різного характеру, а саме: переслідування українців в Росії перед війною і ставлення різних національностей Росії до війни; матеріали дебатів у Думі про заборону ювілею Т. Шевченка; святкування ювілею О. Олеся; погрому українців у Львові 1928 р.; листи Р. Рафаловича за 1913–1914 рр.; приватні документи Я. Вселовського і В. Левицького²⁶; 2) велика корзина із підписом “С.В.У.І” містила приватні речі людей; папку із приватними документами І. Мороза; комплект “Українського Скитальця”; архівні примірники різних видань, яких нараховувалось 21; 4 великі папки із нумерацією: “С.В.У.ІІІ”, “С.В.У.ІV”, “С.В.У.V”, “С.В.У.VI.” містять архівні примірники Вісника СВУ і “Ukrainische Nachrichten” по 50–60 примірників кожного. Папка “С.В.У.VI.” містила зв’язку “Прикарпатський Русин”. Натомість в іншій папці були річники таких періодичних видань, як “Діло”, “Українське слово”, “Свобода”, “Наш голос” та інші²⁷.

Папка для УУ була під нумерацією “У.Р.К.” і вміщувала видання “Просвіти” кількістю 170 книг; різні книги із фрайштадської бібліотеки, яких нараховувалось 41 одиниця, бібліотеки СВУ й інших установ – 73 одиниці. Всього нараховувалось 508 книг²⁸; наступний блок папки включав періодичні видання як українські, так й іноземні, хронологічно охоплюючи перші два десятиліття ХХ століття. Серед них, зокрема, були “Зоря”, “Світ”, “Слово” .

6 травня 1930 р. у листі до Д. Антоновича щодо відправлених архівів і матеріалів А. Жук наголошував, що до УУ вислав багато, навіть вище свого плану. Відносно архіву СВУ повідомляв, що залишилось вислати деякі примірники видань СВУ, до яких не мав він доступу. Відносно фрайштадського матеріалу то пообіцяв відправити його після того, коли буде їхати до Праги, але перед цим особисто відвідає Фрайштадт.

У своєму наступному листі від 31 травня 1930 р. А. Жук повідомляв Д. Антоновича, що відправив свою людину до Фрайштадту, щоб підготував речі до відправки в Прагу. Наголосивши, що така процедура займе два дні, і при цьому витрачаючи власні кошти, які сподівався отримати від МВБУ. Також проінформував, що отримав 23 травня 1930 р. кошти від УУ²⁹.

Б. Матюшенко, спілкуючись з А. Жуком, писав, що отримав від меценатів частину відправлених А. Жуком книжок до УУ, а тому мав намір їх продати і кошти віддати йому. Водночас у листі до Д. Антоновича від 17 червня 1930 р. А. Жук наголошував, що Управа УУ отримала зайві книги як особистий подарунок. Раніше особисто це питання А. Жук обговорював у листі до УУ від 12 січня 1930 р.³⁰, пообіцявши пізніше надіслати деякі матеріали РУП–УСДРП, серед яких були відозви, що хронологічно охоплювали 1906–1913 рр., а також три прокламації, котрі не були ще опубліковані. Ділився своїми намірами щодо підготовки праці з історії РУП–УСДРП 1900–1914 рр., використовуючи архівні матеріали, які були в нього. “Ця моя робота просувається дуже повільно, бо обставини, в яких я живу, не дуже сприяють такому заняттю. Боюся, що вона не буде закінчена”, – писав А. Жук³¹. Серед матеріалів РУП, які були надіслані Б. Матюшенку, були фотографії, прокламації, комплекти періодичних видань, а саме: “Селянина”, “Праці”, “Гасла”. Отриманий рупівський матеріал Б. Матюшенко мав повернути А. Жуку, а саме: фотографію редакції “Слова”, партійної наради 1904 р. і брошуру В. Дорошенка про РУП і календар “Вперед” на 1920 р., а решту передати МВБУ³². У випадку неотримання матеріалів від Б. Матюшенка пропонував Д. Антоновичу написати йому особисто.

Натомість А. Жук не володів інформацією щодо архівів і майна німецьких таборів, якими опікувалася берлінська централь СВУ. Пропонував організувати збір коштів у США, Канаді для будівництва будинку МВБУ в Празі. Був не проти очолити цю акцію³³. Перебуваючи у скрутному фінансовому становищі, прохав чим скорше надіслати йому кошти за надіслані матеріали в сумі 2500 чеських крон³⁴. 7 липня 1930 р. у листі до Д. Антоновича повідомляв, що отримав дозвіл на в’їзд до Львова, і, крім того, ще раз нагадав про неотримання всіх коштів від МВБУ³⁵.

У листі від 22 лютого 1930 р. до Д. Антоновича А. Жук повідомляв, що підготував 7 пак документів з них 5 до МВБУ і 2 УУ. При цьому зазначаючи, що не дивлячись на деякі докори членів МВБУ “я совісно від трьох тижнів працюю над приготуванням речей до відіслання їх до Праги і трачу на це по 10-12 годин денно”³⁶. Надсилаючи архівні документи і матеріали, А. Жук не очікував на критику від окремих діячів МВБУ, оскільки робив це з патріотичних мотивів. Про це він так писав: “Мене, по правді, дуже вразило все те, що ти пишеш про відношення публіки з Музею до мене в справі речей. Всі ті закиди і нарікання не на місці. А коли вони там говоряться і ширяться то тільки тому, що люди не знають ближче справи ну і важко комусь уявити себе в такому положенні в якому я знаходжусь. Але відмовляти мені в кредиті, ще рано! Хіба що авансом наперед! А проте знову прошу тебе і всіх заінтересованих: повірити моїй добрій волі і моїй порядности, що

зі своїх обіцянок вивежують найкраще, тільки потрібно на це ще пару тижнів часу і пришліть мені гроші”³⁷. Спростовував поширену В. Сімовичем інформацію щодо фрайштадського майна, яке нібито зберігається у Відні. Навпаки, А. Жук підтвердив, що згадане вище майно зберігається у самому Фрайштадті, і щоб його звідти забрати і відправити до Праги, йому потрібно особисто туди поїхати. При цьому вважаючи, що це питання не на часі. Для кращого уявлення відносно фрайштадського майна обіцяв надіслати його опис.

Через два дні у своєму черговому листі поінформував, що фірма Шенкер виїхала з Відня. При цьому ще раз наголошував: “Прошу Вас і всіх панів з Управи Музею і з університету мати до мене хоч трохи довір’я, що я свої обіцянки і зобов’язання виконаю совісно”³⁸. Характеризуючи матеріал, який відправив до Праги, зазначив про те, що, особливо увагу слід звернути на поштові картки українських полонених.

Разом з папками А. Жук надіслав скриню, в якій були фотографії. Наголошуючи, що, окрім цього, були в ній цінні документи Просвітнього відділу СБУ у Фрайштадті. Серед цих документів, на думку А. Жука, слід виокремити оголошення до українського війська, котрі вимагали певного упорядкування: “Це велика робота над котрою треба було б багато і довго працювати. Моя ціль і обов’язок передати ці папери прийняті в такому стані, щоб можна було в них орієнтуватись”³⁹.

Після закінчення Другої світової війни А. Жук продовжував пересилати архівні матеріали, але вже у невеликій кількості. Мова йде, зокрема, про надсилання книжок і архівних матеріалів до НТШ у Нью-Йорку. Про це він пише до Р. Смаль-Стоцького від 30 червня 1954 р., у якому він наголошував, що отримані матеріали повинні перебувати у статусі депозиту під наглядом Р. Смаль-Стоцького і В. Дорошенка, а також “коли всі призначені мною речі до вислання знайдуться в Нью-Йорку і я буду мати впевненість, що вони будуть відповідно упорядковані і утримані та стануть доступними для дослідників українського громадського життя, під Вашою і В. Дорошенка контролею, становлячи окрему цілісність”⁴⁰.

У січневому листі 1955 р. до Р. Смаль-Стоцького А. Жук, маючи надію, що надіслані ним матеріали до НТШ можна буде видати окремими випусками, яких він спроектував – 6, серед яких найбільшим за обсягом мав бути перший. Відповідно А. Жук дав робочу назву цьому випуску – “Головна Українська Рада і Союз визволення України: львівський період, серпень 1914 р. З вступними замітками і оглядом діяльності А. Жука, під редакцією ...”⁴¹. Цей випуск мав доповнюватись вступними дописами А. Жука щодо причин війни, становища українців в Росії та Австро-Угорщині, української політичної думки напередодні війни. Наступні випуски мали висвітлювати такі питання: другий – віденський період СБУ (вересень – грудень 1914 р); третій – діяльність

галицько-буковинського політичного представництва у вересні – грудні 1914 р., де висвітлювались питання скликання політичної конференції і реорганізації ГУР; четвертий – афера М. Залізняка і розрив із СВУ; п'ятий – пертурбації СВУ з урядами Австро-Угорщини і Німеччини; шостий присвячений українському січовому рухові⁴². Крім того, А. Жук продовжував надсилати матеріали на руки Р. Смаль-Стоцького і В. Дорошенка. Так, у листі від 12 лютого 1955 р. повідомляв, що надіслав протоколи Головної Української Ради за серпень 1914 р., стверджуючи, що надсилає не тільки документи і матеріали, присвячені СВУ, оскільки “це було б одностороннє і неповне представлення справ того часу взагалі, а також і справ самого СВУ”⁴³. Для публікації надісланих матеріалів А. Жук пропонував створити комісію, до якої мали увійти В. Дорошенко, Р. Смаль-Стоцький, І. Винатович, М. Стахів, нагадуючи, що документи і матеріали потребують мовної і правописної редакції.

Зібраний А. Жуком матеріал і надісланий до США мав виходити у випусках, на обкладинці яких мала бути назва “Матеріали і документи до української політики в роки Першої світової війни (1914–1918). – Зібрав і до друку приладив Андрій Жук”⁴⁴. За прогнозами А. Жука, цей матеріал можна було опублікувати за 5 років.

Отримуючи інформацію від своїх товаришів щодо написання В. Дорошенком нарису, присвяченого історії СВУ, український емігрант скептично поставився до цього задуму. Тому отримав зустрічну пропозицію самому написати цю роботу. І він на це зголосився. Про це ілюструє лист А. Жука від 4 березня 1955 р. до Р. Смаль-Стоцького, в якому той нагадував про гонорар. Р. Смаль-Стоцький дав надію, що буде надрукований перший випуск, і, відповідно, А. Жук почав готувати передмову до нього і підбирати матеріал, не гарантуючи, що вчасно подасть випуск до друку через утому. Але пізніше Р. Смаль-Стоцький, очевидно, через фінансові труднощі відмовився фінансувати перший випуск, що здивувало А. Жука. До того ж, Андрій не підтримував ідею Романа щодо написання для американського читача історії СВУ, оскільки “...для американського читача мусіло б промовчати про багато важних моментів з української політики, головню з внутрішніх відносин в українському політичному таборі, про які український читач мусить знати і йому треба про них розповісти”⁴⁵. При цьому А. Жук зауважував, що написання історії СВУ допоможе в роботі над написанням роботи з історії політичної думки в роки Першої світової війни.

Передавши матеріали і документи з історії українського політичного руху років Першої світової війни на зберігання до НТШ у Нью-Йорку під нагляд В. Дорошенка і Р. Смаль-Стоцького, А. Жук так і не зміг їх опублікувати. Зараз вони зберігаються в Архіві-Музею УВАН ім. Д. Антоновича.

Отже, А. Жук усвідомлював велику історичну й архівну цінність документів і матеріалів, які були у нього в значній кількості. Серед

таких ділових паперів були бібліотека і архів СБУ, а також деяких українських діячів і організацій. Усі ці матеріали емігрант передавав і продавав для подальшого зберігання і упорядкування в українських установах Праги, Нью-Йорка і Радянської України. Слід зазначити, що більшість переданих документів на сьогодні стали основою для формування архівних фондів в українських і закордонних архівосховищах.

¹ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 15.

² National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 16.

³ Ibid.

⁴ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 17.

⁵ Ibid.

⁶ Ibid.

⁷ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 19.

⁸ Ibid.

⁹ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 20.

¹⁰ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 21.

¹¹ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 19.

¹² Ibid.

¹³ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 22.

¹⁴ National Library and Archives of Canada. The Andry Zhuk Collection MG30, C. 167. Vol. 2. File 23.

¹⁵ Центральний державний архів громадських об'єднань України, ф. 269, оп. 2, спр. 16, арк. 9.

¹⁶ Там само, арк. 10.

¹⁷ Там само, арк. 14.

¹⁸ Там само, арк. 19.

¹⁹ Там само.

²⁰ Там само.

²¹ Там само, арк. 20.

²² Там само, арк. 15.

²³ Там само, арк. 17.

²⁴ Там само, арк. 18.

²⁵ Там само, арк. 13.

²⁶ Там само, арк. 11.

²⁷ Там само, арк. 12.

²⁸ Там само, арк. 11.

²⁹ Там само, арк. 30.

³⁰ Там само, арк. 34.

³¹ Там само.

- ³² Там само, арк. 35.
³³ Там само, арк. 36.
³⁴ Там само, арк. 39
³⁵ Там само, арк. 41.
³⁶ Там само, арк. 7.
³⁷ Там само.
³⁸ Там само, арк. 6.
³⁹ Там само, арк. 8.
⁴⁰ Архів-музей УВАН ім. Д. Антоновича, ф. 146, №. 177.
⁴¹ Там само.
⁴² Там само.
⁴³ Там само.
⁴⁴ Там само.
⁴⁵ Там само.

Освещается процесс передачи украинским эмигрантом Андреем Жуком архивных материалов и документов украинским заграничным учреждениям и учреждениям Советской Украины.

Ключевые слова: Андрей Жук; Музей освободительной борьбы Украины; архивные материалы; Союз освобождения Украины.

There is highlighted the process of transferring of archival documents to the Ukrainian foreign institutions and institutions of Soviet Ukraine.

Key words: Andriy Zhuk; the Museum of the liberation struggle of Ukraine; the archival documents; the Liberation of Ukraine Union.